

Kutatásom középpontjában a gyerekek hazugságainak jelensége áll, különös tekintettel a kamaszkorra. A tanulmány célja a hazugságok típusainak, motivációinak és gyakoriságának feltárása volt, valamint annak vizsgálata, hogyan kapcsolódnak ezek a tényezők a gyerekek értelmi képességeihez és a szocioökonómiai státuszhoz. A hazugságok társadalmi adaptív jelentőségének hangsúlyozása mellett a kutatás arra is összpontosított, hogy milyen hatással lehetnek a gyerekkori hazugságok a hosszú távú életútra. A kutatás folyamatában alkalmazott módszerek közé tartozott egy speciálisan kialakított hazugságnapló használata, amely hatékonyan rögzítette a gyerekek hazugságainak típusait és gyakoriságát. A kutatás eredményei azt mutatták, hogy a tanulmányokkal, osztályzatokkal és szociális interakciókkal kapcsolatos hazugságok domináltak. A leggyakoribb típusok az öndicsőítő és önvédekező hazugságok voltak, amelyek a gyerekek önképét formálták, vagy a negatív önértékelés elkerülése érdekében születtek. Az eredmények alapján kialakult következtetések alapján felvetődik, hogy a hazugságoknak kamaszkorban lehetnek komoly következményei a hosszú távú életútra nézve, beleértve a bűnözést és a kábítószer-használatot. A kutatás rámutatott arra, hogy a gyerekek hazugságai mögött számos motiváció húzódhat meg, és megértésük kulcsfontosságú a megelőzés és a fejlődés támogatása szempontjából. A hazugságok motivációinak és típusainak mélyebb megértése segíthet a pedagógusoknak és szülőknek az egyéni szükségletekre szabott támogatási intézkedések kidolgozásában a gyerekek morális és társadalmi fejlődésének elősegítése érdekében.

Kulcsszavak: hazugság, kamaszkor, motiváció

Istraživački fokus bio je fenomen laži kod dece, posebno uzimajući u obzir adolescentnu dob. Cilj studije bio je istražiti vrste, motivacije i učestalost laži, kao i ispitati kako ovi faktori utiču na kognitivne sposobnosti dece i socijalno-ekonomski status. Osim naglašavanja društvenog adaptivnog značaja laži, istraživanje je takođe bilo usmereno na to kako dečje laži mogu uticati na dugoročni životni put. Metode koje su korišćene u istraživanju uključivale su upotrebu posebno dizajniranog dnevnika laži, efikasno zabeležavajući vrste i učestalost dečjih laži. Rezultati istraživanja pokazali su da laži vezane za školu, ocene i socijalne interakcije dominiraju. Najčešće vrste laži bile su samohvalne i samoodbrambene, koje oblikuju dečji self-image ili nastaju radi izbegavanja negativnog samopouzdanja. Na osnovu zaključaka koji su proizašli iz rezultata, postavlja se pitanje da laži tokom adolescencije mogu imati ozbiljne posledice na dugoročni životni put, uključujući kriminal i upotrebu droga. Istraživanje ukazuje na to da se iza dečjih laži krije različita motivacija, a razumevanje ovih motivacija ključno je za podršku prevenciji i razvoju. Dublje razumevanje motivacija i vrsta laži može pomoći nastavnicima i roditeljima u razvoju prilagođenih podrški individualnim potrebama dece, kako bi se podržao moralni i društveni razvoj.

Ključne reči: laž, adolescencija, motivacija

Research focused on the phenomenon of children's lies, with a particular emphasis on adolescence. The study aimed to explore the types, motivations, and frequency of lies, as well as examine how these factors relate to children's cognitive abilities and socio-economic status. In addition to highlighting the social adaptive significance of lies, the research also focused on how children's lies can impact their long-term life trajectory. The methods employed in the research included the use of a specially designed lie diary, effectively documenting the types and frequency of children's lies. The results of the study showed that lies related to school, grades, and social interactions dominated. The most common types of lies were self-enhancement and self-defense lies, shaping children's self-image or arising to avoid negative self-esteem. Based on the conclusions drawn from the results, it raises the question of whether lies during adolescence can have serious consequences for the long-term life path, including involvement in crime and drug use. The research indicates that behind children's lies, there may be various motivations, and understanding these motivations is crucial for supporting prevention and development. A deeper understanding of the motivations and types of lies can assist educators and parents in developing tailored support for the individual needs of children, promoting their moral and social development.

Keywords: Lies, adolescence, motivation

Módszertani Közlöny 2023, XIII. évfolyam, 1. szám

Újvidéki Egyetem

Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar

ETO: 37.034

177.3-053.2

https://doi.org/10.18485/uns_modszer.2023.13.1.5

Eredeti tudományos munka

A leadás időpontja: 2023.11.26.

Az elfogadás időpontja: 2023.12.20.

Terjedelem: 68–76

KAMASZKORI HAZUGSÁGOK PILOT KUTATÁSA SAJÁT FEJLESZTÉSŰ HAZUGSÁGNAPLÓ SEGÍTSÉGÉVEL

PILOT ISTRAŽIVANJE ADOLESCENTSKIH LAŽI POMOĆU

SAMORAZVIJENIH DNEVNIKA LAŽI

Pilot Study of Adolescent Lies Using a Self-Developed Deception Log

Simonyi Gabriella

Neveléstudományi Doktori Iskola, Szegedi Tudományegyetem,

Bölcsészettudományi Kar, Szeged, Magyarország

fekete.gabriella@gmail.com

Bevezető

A tervezett kutatás célja felderíteni, mi motiválja hazugságra, és mi gátolja meg a gyermekeket, hogy hazudjanak, valamint a hazugságtípusok és a gyermekek intellektuális képességei között van-e összefüggés, miként hat a szocio-ökonómiai státus a hazugság gyakoriságára.

A hazugság ilyen jellegű kutatásának neveléstudományi relevanciája van, mivel a pszichológiai tanulmányok jól megalapozott megállapítása szerint a gyermekkorban való hazugság pozitívan kapcsolódik más problémás viselkedések széles skálájához, például zavaró magatartáshoz, agresszióhoz, magatartási rendellenességekhez, lopáshoz, mulasztáshoz vagy bűnözéshez (Gervais et al., 2000, Gervais és munkatársai, 1998; Rutter és mtsai, 1970; Stewart és DeBlois, 1985; Stouthamer-Loeber és Loeber, 1986). Ezenkívül a longitudinális vizsgálatok azt mutatják, hogy a korai életkorú hazugság jó előrejelző szerepet játszik a bűnözés vagy a kábítószerhasználatához serdülőkorban és felnőttkorban is (Farrington et al., 2009; Mitchell és Rosa, 1981; Pulkkinen, 1983). Megbizonyosodva arról, hogy ezek az eredmények

összhangban vannak a pszichológiai vizsgálatokkal: Bussey (1992) eredményei azt mutatják, hogy a 4–11 éves gyermekek már erkölcsileg elutasítják a hamis állításokat, és negatív belső értékeket (pl. büntudatot) társítanak a hazugsághoz. Lee és Ross (1997) szerint az állítás hazugságként való értékelésének hajlandósága 12 és 19 év között növekszik.

Elméleti háttér

A hazugság azért is állandó tényező a mindennapjainkban, mert szociálisan adaptív jelentőséggel bír. Senki nem szeretné megbántani a rokonát, régi barátját, különösen, ha jóindulattal közelednek felénk. Ugyanakkor a hazudást általában antiszociális viselkedésnek tekintik (Bok, 1989), az erkölcsi elítélés ellenére a felnőttek körében ez továbbra is általános viselkedés, melyet társadalmi stratégiaként használnak interperszonális céljaik elérésére, a kapcsolatok kezelésére, fenntartására (DePaulo & Kashy, 1998), ám néhány ember számára rosszul alkalmazkodó stratégiává válik, amely végül károsítja kapcsolataikat.

A hazugság olyan állítás, amely nem felel meg a valóságnak. Mindemellett a valóságnak meg nem felelő állításnak még két igen fontos jellemzővel kell rendelkeznie ahhoz, hogy valóban hazugságnak minősíthessük. Az egyik az, hogy tudatosnak kell lennie, vagyis annak az embernek, aki a kijelentést teszi, tisztában kell lennie azzal, hogy állítása a tényekkel nem egyeztethető össze, ellenkező esetben ugyanis nem hazudik, hanem téved. A hazugság másik jellemzője, hogy mindig valamilyen érdek fűződik hozzá. Aki hazudik, az tudatosan félre akar vezetni másokat, és a valóságot meghamisító kijelentésétől valami hasznosat, az igazság kiderülése esetén semmiképpen sem élvezhető előnyt remél (Talwar & Lee, 2011). DePaulo és Kashy (1998) szerint a megtévesztés szándékának és a megtévesztésnek egyaránt jelen kell lennie a szándékos félrevezetésbe. Ugyanígy a megtévesztő szándéokra helyezi a hangsúlyt Walczyk, Harris, Duck és Mulay (2014) is, akik azt mondják, hazudni annyit tesz, mint szándékosan félrevezetni a másikat, hogy az elhiggyen valamit, amiről a hazugságot mondó tudja, hogy nem igaz.

Egyéni különbségek szerepe: Cantarero et al (2018) összefüggéseket fedezett fel a hazugságtípusok és személyiségjellemzők között, mint a machiawellizmus, önkontroll, szociális kíváncsiság, empátia és önbecsülés között.

A hazugságok típusai

A hazugságnak különböző típusai lehetnek, DePaulo, Kashy, Kirkendol, Wyer és Epstein (1996) például három kategóriát különít el: az adott információ vagy tények eltúlzása vagy elbagatellizálása, elhallgatása, illetve meghamisítása (ez utóbbi az az eset, amikor valaki hazugságot talál ki, amely teljesen különbözik az igazságtól, vagy ellentétes vele).

Akkor hazudik valaki, ha egy szerinte hamis dolgot állít, azzal a céllal, hogy közönségével elhitesse, igaz, amit mond. Ez a meghatározás nem köti ki, hogy az állításnak

feltétlenül valóban hamisnak kell lennie, a szükséges kritérium csupán annyi, hogy a hazudó személy azt higgye, vagy úgy tudja, hogy az. A hazugság definiálásában tehát az állítás objektív igazsága vagy hamissága nem feltétlenül lényeges tényező.

Cantarero et al (2018) hazugságokat a kedvezményezett és a hazugság motiválása alapján kategorizálta. A kutatók három lehetséges kedvezményezettet azonosítottak:

- olyan hazugságok, amelyek elősegítik az ént,
- a másokat előnyben részesítő hazugságok,
- és a hazugságok, amelyek mind saját magunk, mind mások számára előnnyel járnak.

Cantarero et al (2018), ami a motivációkat illeti, az összes hazugságot széles körben osztályozták, mint a nyereség elérésének célját (hasznos hazugságok) vagy a veszteségek elkerülését (védelmi hazugságok). Kutatásuk eredményei alapján a hazugságokat hat fő típusba sorolták:

1. Önorientált nyereségcélú hazugságok: pozitív eredményhez, sikerhez juttassa saját magát.
2. Önorientált védelmi hazugságok: ezeket a hazugságokat elsősorban azért mondják, hogy elkerüljék önmaguk negatív megítélését.
3. Más előnyben részesítő nyereségcélú hazugságok: másnak személy a kedvezményezett.
4. Más előnyben részesítő védelmi hazugságok: annak érdekében, hogy megakadályozzák a másik sérülését.
5. Mind önmagát, mind más előnyben részesítő nyereségcélú hazugságok. Mind a saját, mind pedig a többiek javát szolgálják.
6. Mind önmagát, mind más védelmező hazugságok: megakadályozza, hogy önmaga és a másik fél is sérüljön.

A pilot kutatás és annak menete, mérőeszköze

Annak feltérképezésére, hogy a kamaszok milyen típusú és milyen gyakoriságú hazugságokat mondanak, készítettünk egy saját fejlesztésű hazugságnaplót Cantarero (2018) DePaulo et al (1996) alapján. A hazugságnaplóban meg kell jelölni a napi hazugságok számát, majd egyenként minden hazugság kapcsán megjelölni egy-egy kérdéssorban, hogy miről hazudott, érzésekről, hangulatról, véleményről, iskoláról, osztályzatról, rossz cselekedetről, baráti kapcsolatról, szerelmi kapcsolatról. Lehetőség van ezek után a hazugságot részletesen kifejteni. A második kérdés azt kívánja feltárni, kinek hazudott a gyermek, szülőnek, családtagnak, tanárnak, barátoknak, osztálytársnak. A harmadik kérdéssor, illetve választási sor a hazugság típusát, illetve okát hivatott kategorizálni, ez a Cantarero-féle kategorizáció felhasználásával történik, mely szerint 6 típusra derít fényt:

-
1. Önorientált nyereségcélú hazugságok: pozitív eredményhez, sikerhez juttatja saját magát.
 2. Önorientált védelmi hazugságok: ezeket a hazugságokat elsősorban azért mondják, hogy elkerüljék önmaguk negatív megítélését.
 3. Más előnyben részesítő nyereségcélú hazugságok: másnak személy a kedvezményezett.
 4. Más előnyben részesítő védelmi hazugságok: annak érdekében, hogy megakadályozzák a másik sérülését.
 5. Mind önmagát, mind más előnyben részesítő nyereségcélú hazugságok. Mind a saját, mind pedig a többiek javát szolgálják.
 6. Mind önmagát, mind más védelmező hazugságok: megakadályozza, hogy önmaga és a másik fél is sérüljön.

Majd lehetőség van részletesen kifejteni a hazugság okát.

A mérőeszköz továbbfejlesztése szempontjából van még dolgunk, szükséges további lehetőségeket hozzáadni a miről hazudtál kategóriába, mivel gyenge pont volt a hazudtam egy rossz cselekedetemről választási lehetőség. A szóbeli indoklás során kiderült, nem feltétlenül rossz cselekedetet rejtett a hazugság, mert sok esetben a gyermekek szüleinek a valós hollétükről hazudtak, és a gyermekek számára ez nem volt rossz cselekedet kategória. A hazugság okánál át kell formálni a válaszlehetőségeket, mivel a gyerekek egy részének nem volt egyértelmű a szófordulat, miszerint azért hazudtam, mert így előnyhöz jutottam. A gyerekek egy része kellemtelennek érezte, hogy szóban megfogalmazza a hazugság okát, tartalmát, ugyanakkor az, hogy a válaszlehetőségek közül karikázhatott a megadott válaszlehetőségek közül, már nem okozott problémát, könnyebb volt számukra ez a lehetőség.

A pilot kutatás

A résztvevőket, akik egy vajdasági kis iskola nyolcadikos diákjai, felkértük annak rögzítésére, hogy társadalmi interakcióik során miket hazudnak, és ezeknek a hazugságoknak az okait is írják le öt napon keresztül. Az eredeti terv online napló-kérdőív formájában történt volna, ám a helyszíni iskola együttműködésben részt vevői kérték, papír ceruza formájában történjen az adatfelvétel. Ennek indoklása az volt, így a gyerekek megbízhatóbban töltik ki a naplót. A diákok a tanítási nap végén töltötték ki naponta a naplót, naponta egyszer öt napon át. A felvett adatok később digitalizálásra került. A megértés és naplóvezetés megkönnyítése érdekében meghatároztuk a „társadalmi interakciókat”: „Társadalmi interakció minden olyan helyzetet jelent, amelyben két vagy több ember vesz részt és legalább tíz percig reagálnak egymásra” (lásd még: Moskowitz & Sadikaj, 2012, 175. o.). Meghatároztuk, hogy számukra mi a „hazugság” fogalma (Kashy és DePaulo alapján, 1996; Ekman, 1991): „A hazugság bármikor bekövetkezik, amikor szándékosan megpróbál félrevezetni

valakit.” Ezt a két meghatározást különféle példák és ellenpéldák követték (például hibák, nem pedig hazugságok). A résztvevőknek azt mondtuk, hogy ha inkább nem írnának le hazugságot, vagy nem indokolják meg a hazugságot, írják, hogy „Inkább ne mondom meg”. A résztvevők a „Inkább nem mondom” kifejezést csak maximum ötször használhatták hazugságleírásra és kilencszer, amikor a hazugság okait kellett megfogalmazni, meg kellett jelölniük, hogy kinek mondták a hazugságot.

Az iskolai elektronikus naplóhoz kértünk hozzáférést és a szülők beleegyezését, ahol használtuk a következő adatokat: a tanulmányi eredmény átlagát, magaviseleti osztályzatot, valamint a diák családi háttérét (teljes család tagja, egy szülő neveli, esetleg nevelő családban nevelkedik a diák.)

A következő kutatási kérdésekre kerestük a választ: A hazugságtípusok, azok mennyisége összefügg-e a családi háttérrel? A hazugság mennyisége és az aktuális viselkedésproblémák között van-e összefüggés? Van-e összefüggés a tanulmányi eredmény és a hazugságtípusok között? Az aktuális viselkedés problémák és a családi háttér között van-e összefüggés? A hazugság mennyisége befolyásolja-e az iskolai sikerességet?

Fredmények: A kutatásban 30 diák vett részt, de csak 21 adatait tudtuk felhasználni, a többi diák nem töltötte ki 5 napon át a hazugságnaplót, így az ő adataik nem voltak felhasználhatóak.

Az ennyit hazudtam kérdésre adott válaszokra legtöbbször az 1-et jelölték meg. Gyakoriság alapján a második helyen a 0 válasz áll, harmadik pedig a két hazugság. Ez a sorrend az összes napot összegezve és napokra bontva is érvényes. Összesítve a 3 hazugság a negyedik helyen áll, majd ezt követi a 4 hazugság. A napi lebontás mindkét esetben napi 1-1 válasz.

Az Erről hazudtam kérdés válaszlehetőségei: Az érzéseimről, hangulatomról, kedvemről. A valós véleményemről. Az iskoláról, osztályzatról. Egy rossz cselekedetemről. A baráti kapcsolatomról. A szerelmi kapcsolatomról. Egyéb. Nem volt hazugság. Összesen 53 esetben állították a diákok, hogy nem hazudtak. A 96 hazugságból, a valós véleményemről hazudtam, összesen 27 esetben lett megjelölve. A harmadik és negyedik helyen a válaszok ranglistáján az iskoláról osztályzatról hazudtam (20) és az az érzéseimről, hangulatomról, kedvemről (19) hazudtam válaszok állnak. Ezután következik sorrendben: egy rossz cselekedetemről (14), A szerelmi kapcsolatomról (7), A baráti kapcsolatomról (5), egyéb (4). Ebből a megoszlásból látszik, hogy hazugságok a legtöbb esetben egy rossz cselekedet eltitkolása érdekében történtek. Iskolás gyerekekről lévén szó, érthető, hogy az iskoláról, illetve osztályzatról történt hazugság áll a második helyen a hazugságok között. A hazugságtípusok, azok mennyisége összefügg-e a családi háttérrel? Legtöbb hazugságtípus, amit a diákok mondtak az énvédő hazugságok voltak, vagyis azért hazudtak, mert hasznuk származott belőle, valamilyen előnyhöz jutottak, vagy a hazugsággal megvédték magukat (így nem gondolnak róluk rosszat, például elkerülték a büntetést). A családi háttér figyelem-

bevétele esetében is az előbb említett két hazugságtípus a leggyakoribb, de nem tudunk egyértelmű következtetést levonni, mert csak 1 olyan gyermek vett részt a kutatásban, aki nevelőszülővel él, és nagyszülővel, illetve elvált szülővel élők közül is csak 2-2 volt. A hazugság mennyisége és az aktuális viselkedésproblémák között van-e összefüggés? Enyhe pozitív korreláció ($p = 0,153$) áll fenn a hazugságok száma és a magaviseleti osztályzat között, ami azt jelenti, hogy a jobb magaviseletű gyerekek enyhe mennyiségben, de többet hazudnak, mint a rosszabb magaviseletűek. De ez túl alacsony érték ahhoz, hogy következtetést tudjunk levonni belőle. Van-e összefüggés a tanulmányi eredmény és a hazugságtípusok között? A jó tanulmányi átlaggal rendelkező tanulók az a választ jelölték meg legtöbbször, ami alapján ők legtöbbet érzéseikről, hangulatukról, kedvükről hazudnak. Minden más csoportban a h válaszból volt legtöbb, miszerint a legtöbb esetben nem hazudnak. A kitűnő tanulók és elégtelen tanulók második leggyakoribb válasza szintén, hogy érzéseikről, hangulatukról hazudnak. Az elégséges és jeles tanulók leggyakoribb válasza az volt, hogy valós véleményükről hazudnak. Nem tudunk egyértelmű lineáris összefüggést megállapítani a tanulmányi eredmény és a hazugság típusa között. Az aktuális viselkedésproblémák és a családi háttér között van-e összefüggés? A magaviselet és a családi háttér között nagyon enyhe negatív korrelációs kapcsolat van ($p = -0,269$), miszerint a rosszabb magaviseletű gyerekek családi háttere is rosszabb. Ez az érték azonban annyira alacsony, hogy nem vonhatunk le belőle releváns következtetést. A hazugság mennyisége befolyásolja-e az iskolai sikerességet? A korrelációs együtt-ható értéke nagyon alacsony ($p = 0,22$). Ez azt jelenti, hogy feltételezhető a két halmaz közötti pozitív összefüggés, de a jelen adatbázison ez statisztikailag nem releváns.

Felhasznált irodalom:

- Bokor József (szerk.). Hazugság, A Pallas nagy lexikona. Arcanum: FolioNET (1893–1897, 1998.): ISBN 963 85923 2 X. Hozzáférés ideje: 2009. szeptember 26.
- Bussey, K (1992): Lying and truthfulness: Children's definition, standards and evaluative reactions, *Child Development*, 63 (1), 129-137.
- DePaulo, B. M., Kashy, D. A., Kirkendol, S. E., Wyer, M. M., & Epstein, J. A. (1996): Lying in everyday life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(5). 979-995.
- DePaulo, B. M., Lindsay, J. J., Malone, B. E., Muhlenbruck, L., Charlton, K., Harris, C. (2003): Cues to deception. *Psychological Bulletin*, 129. 74-112.
- Farrington, D.P., Ttofi, M.M., Coid, J.W. (2009): Development of adolescence-limited, late-onset, and persistent offenders from age 8 to age 48 *Aggressive Behavior*, 35 (2), 150-163.
- Gervais, J., Tremblay, R.E., Desmarais-Gervais, L., Vitaro F. (2000): Children's persistent lying, gender differences, and disruptive behaviours: A longitudinal perspective *International Journal of Behavioral Development*, 24 (2), 213-221.
- Gervais, J., Tremblay, R. E., Héroux, D. (1998): Boys' lying and social adjustment in pre-adolescence: Teachers', peers' and self-reports *Criminal Behaviour and Mental Health*, 8 (2), 127-138.
- Hart CL, Jones JM, Terizzi JA Jr, et al (2019): Development of the Lying in Everyday Situations Scale. *Am J Psychol*, 132:343–352 Google Scholar.
- Kozák Gyula (2002): A hazugság mindennapi életünkben, Bp., Balassi, 2002 ISBN 963-506-438-1.
- Lee, K., Ross, H.J. (1997): The concept of lying in adolescents young adults: Testing Sweetser's folkloristic model *Merrill-Palmer Quarterly*, 43 (2), 255-270.
- Mitchell, S., Rosa, P. (1981): Boyhood behavior problems as precursors to criminality: A 15-year follow-up study *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 22 (1), 19-33.
- Peter Stiegnitz (2002): Mindenki hazudik, Bp., OK, 2002 ISBN 963-204-533-5.
- Pulkkinen, L. (1983): Search for alternatives to aggression in Finland A.P. Goldstein, M. Segall (Eds.), *Aggression in global perspective*, Pergamon Press, New York, 104-144.
- Rutter, M., Tizard, J., Whitmore, K. (1970): *Education, health and behavior* Longman, London Google Scholar.
- Sissela Bok (1983): *A hazugság – A köz- és magánélet válaszútjai*, Bp., Gondolat, 1983 ISBN 963-281-305-7.
- Stewart, M.A., DeBlois C.S. (1985): Diagnostic criteria for aggressive conduct disorder *Psychopathology*, 18 (1), 11-17.
- Stouthamer-Loeber, M., Loeber, R. (1986): Boys who lie *Journal of Abnormal Child Psychology*, 14 (4), 551-564.

-
- Van't Veer, A. E., Stel, M., van Beest, I. (2014): Limited capacity to lie: Cognitive load interferes with being dishonest. *Judgment and Decision Making*, 9(3). 199-206.
- Vrij, A., Ennis, E., Farman, S., Mann, S. (2010): People's perceptions of their truthful and deceptive interactions in daily life. *Open Access Journal of Forensic Psychology*, 2. 6-49.
- Walczyk, J. J., Harris, L. L., Duck, T. K. Mulay, D. (2014): A social-cognitive framework for understanding serious lies: Activation-decision-construction-action theory. *New Ideas in Psychology*, 34. 22-36.
- Walczyk, J. J., Igou, F. P., Dixon, A. P., Tcholakian, T. (2013): Advancing lie detection by inducing cognitive load on liars: a review of relevant theories and techniques guided by lessons from polygraph-based approaches. *Frontiers in Psychology*, 4(14).
- Walczyk, J. J., Mahoney, K. T., Doverspike, D., Griffith-Ross, D. A. (2009): Cognitive lie detection: response time and consistency of answers as cues to deception. *Journal of Business and Psychology*, 24, 33-49.
- Walczyk, J. J., Roper, K. S., Seemann, E., Humphrey, A. M. (2003): Cognitive mechanisms underlying lying to questions: response time as a cue to deception. *Applied Cognitive Psychology*, 17(7). 755-774.
- Walczyk, J. J., Schwartz, J. P., Clifton, R., Adams, B., Wei, M., Zha, P. (2005): Lying person to person about life events: a cognitive framework for lie detection. *Personnel Psychology*, 58(1). 141-170.
- William J. Majeski és Ralph Butler (1996): *Hazugságvizsgáló könyvecske*, Bp., Bagolyvár, 1996